

formam Dei, in qua æqualis est Patri, et offerens formam servi, qua minor est Patre. Ipse enim dixit utrumque : sed aliud est ex forma Dei, aliud ex forma servi. Dixit ex forma Dei : « Ego et Pater unum sumus¹, » dixit ex forma servi, « Quoniam Pater major me est². » Unde ex forma Dei : « Ego et Pater unum sumus? Quia cum in forma » Dei esset constitutus, non rapinam arbitratus est esse » æqualis Deo. Unde ex forma servi : Quoniam Pater major me est? Quia semetipsum exinanivit formam servi » accipiens³. » Accessit ergo homo et cor altum, et exaltatus est Deus. » Occiditur homo, et exaltatur Deus. Quod enim occisus est, ex infirmitate humana fuit : quod resurrexit et ascendit, ex potestate divina⁴. « Accedet homo » et cor altum, » cor secretum, cor abditum : non ostendens quid nosset, non ostendens quid esset. Illi putantes hoc totum esse quod videbatur, occidunt hominem in corde alto, et exaltatur Deus in corde divino : potentia enim majestatis suæ exaltatus est. Et quo ivit exaltatus? Unde non recessit humiliatus.

XIV. « Accedet homo et cor altum, et exaltabitur Deus. » Propterea jam attendite, fratres mei, cor altum hominis. Cujus hominis? « Mater Sion, dicet homo; et homo factus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus⁵. » In ipsa civitate factus est homo, quam idem ipse fundavit Altissimus qui in ea factus est homo. Ergo « Accessit homo » et cor altum. » Intuere hominem in corde alto : vide quantum potes, si potes, et Deum in corde alto. Accessit homo : et quia Deus erat, et quia passurus erat volens, et quia exemplum præbiturus infirmis, et quia nihil ei facturi erant qui sæviebant, tanquam passuro Deo, sed in homine, sed in carne, quid sequitur? « Sagittæ infantium

¹ Joan. x, 30. — ² Id. xxiv, 28. — ³ Philip. ii, 6, 7. — ⁴ I Cor. xiii, 4. — ⁵ Psal. lxxxvi, 5.

» factæ sunt plagæ eorum¹. » Ubi est illa sævitia? ubi est ille fremitus leonis, populi rugientis et dicentis, « Crucifige, crucifige? » ubi sunt insidiæ arcum tendentium? Nonne « Sagittæ infantium factæ sunt plagæ eorum? » Nostis quemadmodum sibi faciunt de cannitiis sagittas infantibus. Quid feriunt, aut unde feriunt? quæ manus, aut quod telum? quæ arma, aut quæ membra? « Sagittæ infantium factæ sunt plagæ eorum. »

XV. « Et infirmatæ sunt super eos linguæ eorum². » Acuunt nunc linguas suas tanquam gladium, firment sibi sermonem malignum. Merito sibi eum firmaverunt; quia « Infirmatæ sunt super eos linguæ eorum. » Numquid poterat esse hoc firmum adversus Deum? « Mentita est, » inquit, iniquitas sibi³: Infirmatæ sunt super eos linguæ eorum. » Ecce resurrexit Dominus qui occisus erat. Transibant ante crucem, vel stabant, et intuebantur illum, sicut tanto ante Psalmus prædixerat : « Foderunt » manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa » mea, ipsi vero consideraverunt et aspexerunt me⁴. » Tunc caput agitabant dicentes : « Si Filius Dei est, descendat de cruce. » Tentaverunt quodam modo utrum Filius Dei esset; et quasi invenerunt quod non esset, quia insultantibus illis, de cruce non descendebat : si descenderet de cruce, Filius Dei esset⁵. Quid tibi videtur, qui de cruce non descendit, et de sepulcro surrexit? Quid ergo profecerunt? Quod et si Dominus non resurrexisset, quid profecissent, nisi quod profecerunt et persecutores Martyrum? Nam et Martyres nondum surrexerunt, et tamen illi non profecerunt : nondum resurgentium jam Natalitia celebramus. Ubi est furor sævientium? « Sagittæ infantium

¹ Hæc pars versiculi 8 tractatur supra in Enarratione Psalmi lvi, n. 13. — ² Psal. lxiii, 9. — ³ Id. xxvi, 12. — ⁴ Id. xxi, 17, 18. — ⁵ Matth. xxvii, 40-43.

» lium factæ sunt plagæ eorum, et infirmatæ sunt super
 » eos linguæ eorum. » Quo perduxerunt illas scrutationes
 suas, quas perscrutantes defecerunt, ut etiam mortuo Do-
 mino et sepulto, custodes ponerent ad sepulcrum? Dixe-
 runt enim Pilato, « Seductor ille; » hoc appellabatur
 nomine Dominus Jesus Christus, ad solatium servorum
 suorum quando dicuntur seductores: ergo illi Pilato:
 « Seductor ille, inquit, dixit adhuc vivens: Post tres
 » dies resurgam: jube itaque custodiri sepulcrum usque
 » in diem tertium, ne forte veniant Discipuli ejus, et fu-
 » rentur eum, et dicant plebi; Surrexit a mortuis; et erit
 » novissimus error pejor priore. Ait illis Pilatus: Habetis
 » custodiam, ite custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes
 » munierunt sepulcrum, signantes lapidem cum custodi-
 » bus¹. » Posuerunt custodes milites ad sepulcrum. Con-
 cussa terra Dominus resurrexit: miracula facta sunt talia
 circa sepulcrum, ut et ipsi milites qui custodes advene-
 rant, testes fierent, si vellent vera nuntiare: sed avaritia
 illa quæ captivavit Discipulum comitem Christi, captivavit
 et militem custodem sepulcri. « Damus, inquit, vobis
 » pecuniam; et dicite, quia vobis dormientibus venerunt
 » Discipuli ejus, et abstulerunt eum². Vere defecerunt
 » scrutantes scrutationes. » Quid est, quod dixisti, o in-
 felix astutia? Tantum ne deseris lucem consilii pietatis,
 et in profunda versutiæ demergeris, ut hoc dicas: « Di-
 » cite quia vobis dormientibus venerunt Discipuli ejus,
 » et abstulerunt eum? » Dormientes testes adhibes: vere
 tu ipse obdormisti, qui scrutando talia, defecisti. Si dor-
 miebant, quid videre potuerunt? si nihil viderunt, quo-
 modo testes sunt? Sed « Defecerunt scrutantes scrutatio-
 » nes: » defecerunt a luce Dei, defecerunt in ipso effectu
 consiliorum suorum: quando quod voluerunt, nihil per-

¹ Matth. xxvii, 63-66. — ² Id. xxviii, 12, 13.

ficere potuerunt, utique defecerunt. Quare hoc? Quia ac-
 cessit homo et cor altum, et exaltatus est Deus. Propterea
 postea cum innotuisset Christi resurrectio, et veniens
 Spiritus sanctus impleret fiducia timentes quosdam Disci-
 pulos, ut auderent jam mortem non timentes prædicare
 quod viderant, exaltato Deo in majestate sua, qui propter
 nostram infirmitatem humilis judicatus est; et ubi cœpe-
 runt tubæ cœlestes personare judicem venturum, quem
 primo viderant judicatum: « Conturbati sunt omnes qui
 » videbant eos. » Exaltato Deo, ut dixi, prædicato Christo,
 visi sunt Judæi a quibusdam Judæis, visi sunt deficientes
 in scrutationibus suis. Videbant enim illi in nomine cruci-
 fixi et occisi manibus suis fieri tanta miracula: recesserunt
 corde ab eis qui permanserunt in impietate: displicuit eis
 illorum duritia; quæsierunt consilium salutis suæ, et di-
 xerunt Apostolis: « Quid faciemus? Conturbati ergo sunt
 » omnes qui videbant eos¹: » id est, qui intelligebant
 quod linguæ eorum infirmatæ sunt super eos, qui intelli-
 gebant quia in omnibus suis malis perscrutionibus consi-
 liorum ubique defecerunt. Conturbati sunt isti.

XVI. « Et timuit omnis homo². » Qui non timuerunt,
 nec homines fuerunt. « Timuit omnis homo: » id est,
 omnis utens ratione ad intelligenda quæ facta erant. Unde
 illi qui non timuerunt, pecora potius nominandi sunt,
 bestię potius immanes et truces. Leo rapiens et rugiens,
 ille adhuc populus. At vero omnis homo timuit: id est,
 qui credere voluerunt, qui judicium venturum contrem-
 uerunt. « Et timuit omnis homo: et annuntiaverunt
 » opera Dei. » Ille qui dicebat: « A timore inimici erue
 » animam meam. Timuit omnis homo. » A timore inimici
 eruebatur, sed timori Dei subdebatur. Non timebat eos,
 qui corpus occidunt, sed eum qui potestatem habet et

¹ Act. ii, 1-37. — ² Psal. lxiii, 10.

corpus et animam mittere in gehennam¹. Prædicaverunt Dominum: nam primo Petrus timuit, et inimicum timuit, nondum erat anima ejus eruta ab inimico. Interrogatus ab ancilla, quod inter Discipulos ejus esset, negavit Dominum ter². Resurrexit Dominus, firmavit columnam: jam Petrus prædicat sine timore, et cum timore; sine timore eorum qui corpus occidunt, cum timore ejus qui habet potestatem et corpus et animam occidendi in gehenna ignis. « Timuit omnis homo: et annuntiaverunt opera » Dei. » Namque annuntiantes istos Apostolos opera Dei, exhibuerunt sibi principes sacerdotum, et comminati sunt dicentes: « Ne in nomine Jesu prædicarent. Et illi dixerunt: Dicite nobis, cui magis obtemperare oporteat, » Deo an hominibus³? » Quid illi dicerent? Hominibus potius quam Deo? Sine dubio non responderent, nisi, Deo potius. Illi autem sciebant, quæ juberet Deus, et contempserunt minantes sacerdotes. Quia ergo « Timuit » omnis homo, » non terruit homo: « Et annuntiaverunt » opera Dei. » Si timet homo, non terreat homo: eum enim timere debet homo, a quo factus est homo. Quod supra homines est time, et homines te non terrebunt. Mortem sempiternam time, et præsentem non curabis. Voluptatem illam incorruptam, et quietem sine labe concupisce; et promittentem dona ista temporalia et totum mundum deridebis. Ama ergo, et time: ama quod promittit Deus, time quod minatur Deus; nec corrumparis ex eo quod promittit, nec terreberis ex eo quod minatur homo. « Et timuit omnis homo: et annuntiaverunt opera » Dei, et facta ejus intellexerunt? » Quid est, « Facta » ejus intellexerunt? » Hoc erat illud, O Domine Jesu Christe, quod tacebas, et sicut ovis ad victimam ducebaris, et non aperiabas coram tondente os tuum⁴, et nos

¹ Matth. x, 28. — ² Id. xxvi, 69. — ³ Act. v, 27-29. — ⁴ Isaï. lxx, 7.

te putabamus esse in plaga et dolore positum, et scientem ferre infirmitatem? Hoccine erat quod abscondebas speciem tuam, speciose forma præ filiis hominum¹? Hoccine erat illud, quod videbaris non habere speciem neque decorem²? Portabas in cruce insultantes et dicentes: « Si » Filius Dei est, descendat de cruce³. » Quis forte sciens potestatem tuam servus tuus et dilectus tuus, non exclamavit in corde suo, et dixit: O si modo descenderet, et isti omnes qui insultant confunderentur? Sed non erat sic: moriendum erat propter morituros, et resurgendum propter semper victuros. Hoc illi qui volebant illum de cruce descendere, non intelligebant: at ubi resurrexit, et glorificatus ascendit in cœlum, intellexerunt opera Domini. « Annuntiaverunt opera Dei, et facta ejus intellexerunt. »

XVII. « Lætabitur justus in Domino⁴? » Jam non est tristis justus. Tristes enim erant Discipuli crucifixo Domino, contristati, mœrentes discesserunt, perdidisse se spem putaverunt. Resurrexit, etiam apparens tristes invenit. Tenuit oculos duorum in via ambulantium, ne ab eis agnosceretur, et invenit eos gementes et suspirantes, et tenuit eos donec exponeret Scripturas, et per ipsas Scripturas ostenderet, quia ita fieri oportebat sicut factum est. Ostendit enim in Scripturis, quia post tertium diem resurgere oportebat Dominum. Et quomodo tertio die resurgeret, si de cruce descenderet? Modo vos qui tristes estis in via, si Judæis insultantibus videretis Dominum de cruce descendisse, quantum efferremini? Lætaremini quod ora Judæorum sic obturasset. Expectate consilium medici: quod non descendit, quod occidi vult, antidotum terit. Ecce jam resurrexit, ecce jam loquitur: nondum agnos-

¹ Psal. xliv, 3. — ² Isaï. lxx, 2, 3. — ³ Matth. xxvii, 40. — ⁴ Psal. lxiii, 11.

citur, ut lætius agnoscat. Postea aperuit oculos eorum in fractione panis: agnoscunt eum¹; lætantur, exclamant. « Lætabitur justus in Domino. » Nuntiatur cuidam duriori: Visus est Dominus, resurrexit Dominus: adhuc ille tristis est, non credit. « Nisi misero, inquit, manum » meam, et tetigero cicatrices clavorum, non credam². » Præbetur et corpus tangendum, mittit manum, contrectat, exclamat « Dominus meus et Deus meus: Lætabitur » justus in Domino. » Illi ergo lætati sunt justi in Domino, qui viderunt, tetigerunt, et crediderunt: quid justi qui mode sunt, quia non vident, quia non tangunt, non lætantur in Domino? Et ubi est illa vox Domini ad ipsum Thomam: « Quia vidisti me, credidisti; beati qui non » viderunt, et crediderunt³? » Ergo omnes lætemur in Domino, omnes secundum fidem unus justus simus, omnesque in uno corpore unum caput habeamus, et lætemur in Domino, non in nobis: quia bonum nostrum non nos nobis, sed ille qui fecit nos. Ipse est bonum nostrum ad lætificandos nos. Et nemo lætetur in se, nemo præsumat, nemo desperet de se; nemo de quoquam homine, quem debet adducere ut socius sit spei ipsius, non dator spei.

XVIII. Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eum; » et laudabuntur omnes qui recti sunt corde⁴. » Jam quia Dominus resurrexit, jam quia ascendit in cœlum, jam quia ostendit esse aliam vitam, jam quia manifestum est consilia ejus, quibus latuit corde alto, non fuisse inania, quia ideo sanguis ille fusus est ut esset pretium redemptorum; jam quia manifesta sunt omnia, quia prædicata sunt omnia, quia credita sunt omnia, sub omni cœlo « Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eum; et laudabuntur omnes qui recti sunt corde. » Qui sunt recti corde? Eia, fratres mei, semper dicimus, et bonum est

¹ Luc. xxiv, 16-46. — ² Joan. xxi, 25. — ³ Ibid. 29. — ⁴ Psal. lxxiii, 11.

ut noveritis. Qui sunt recti corde? Qui omnia quæcumque in hac vita patiuntur, non ea tribuunt insipientiæ, sed consilio Dei ad medicinam suam; nec præsumunt de justitia sua, ut putent se injuste pati quod patiuntur, aut ideo esse Deum injustum, quia non plura patitur qui plus peccat. Videte, fratres, hæc sæpe dicimus: Aliquid sentis, sive secundum corpus, sive secundum dispendium rei familiaris, sive per orbitatem aliquam charissimorum tuorum: noli respicere eos quos nosti iniquiores te, (non enim forte audes dicere justum te, sed nosti pejores te,) et florere in istis, et non flagellari; ut displiceat tibi consilium Dei, et dicas: Ecce puta peccator sum, et propterea flagellor, quare ille non flagellatur, cujus novi tanta flagitia? Quantumcumque mali fecerim ego, numquid ego tantum feci quantum ille? Distortum est cor tuum. « Quam » bonus Deus Israël, sed rectis corde. » Tui autem labuntur pedes, quia zelas in peccatores, pacem peccatorum intuens¹. Sine curare: novit quid agat, qui vulnus novit. Non secatur alius? Quid, si desperatur? quid si propterea tu secaris, quia non desperaris? Patere ergo quidquid pateris recto corde: novit Deus quid tibi donet, quid tibi subtrahat. Quod tibi donat, ad consolationem valeat, non ad corruptionem: et quod tibi subtrahit, ad tolerantiam valeat, non ad blasphemiam. Si autem blasphemias, et displicet tibi Deus, et tu tibi places, perverso corde et distorto es: et hoc pejus, quia cor Dei vis corrigere ad cor tuum, ut hoc ille faciat quod tu vis, cum tu debeas facere quod ille vult. Quid ergo? Vis detorquere cor Dei quod semper rectum est, ad pravitatem cordis tui? Quanto melius ad rectitudinem Dei corrigis cor tuum? Nonne hoc te docuit Dominus tuus, de cujus passione modo loquebamur? Nonne infirmitatem tuam portabat, quando dixit:

¹ Psal. lxxii, 1-3.

« Tristis est anima mea usque ad mortem¹? » Nonne te ipsum in se figurabat, cum dicebat: « Pater, si fieri potest, » transeat a me calix iste²? » Non enim duo corda et diversa, Patris et Filii: sed in forma servi portavit cor tuum, ut doceret illud exemplo suo. Jam ecce quasi aliud cor tuum invenit tribulatio, volens transire quod imminerat: sed noluit Deus. Non consentit Deus cordi tuo, consenti tu cordi Dei. Audi vocem ipsius: « Verum non quod ego » volo, sed quod tu vis, Pater³. »

XIX. « Laudabuntur ergo omnes recti corde. » Quid sequitur? Si « Laudabuntur omnes recti corde, » damnabuntur perversi corde. Duo tibi modo proposita sunt, elige cum tempus est. Si recto corde fueris, ad dexteram eris, et laudaberis. Quomodo? « Venite, benedicti Patris » mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi⁴. » Perverso autem corde si fueris, si subsannaveris Deum, si providentiam ejus irriseris, si dixeris in animo tuo: Vere non curat Deus res humanas: si curaret res humanas, ille latro tantum haberet, et ego innocens indigerem? Perverso corde factus es, veniet iudicium illud, apparebunt omnia propter quæ ista omnia faciat Deus; et tu qui noluit in hac vita corrigere cor tuum ad rectitudinem Dei, et te ad dexteram præparare, ubi « Laudabuntur omnes recti corde, » eris ad sinistram, ubi tunc audies: « Ite in ignem æternum, qui præparatus » est diabolo et angelis ejus⁵. » Et numquid erit tunc tempus corrigere cor? Modo ergo corrigite, fratres, modo corrigite. Quis prohibet? Cantatur Psalmus, legitur Evangelium, sonat lector, sonat disputator: patiens est Dominus, peccas et parcit, adhuc peccas, adhuc parcit, et adhuc addis. Quandiu patiens est Deus? Senties et justum

¹ Matth. xxvi, 28. — ² Ibid. 39. — ³ Ibid. — ⁴ Id. xxv, 34. — ⁵ Ibid. 41.

Deum. Terremus quia timemus: docete nos non timere, et non terremus. Sed melius nos Deus docet timere, quam quisquam hominum non timere. « Timuit enim omnis » homo, et annuntiaverunt opera Dei¹. » Inter illos nos computet Deus, qui timuerunt, et annuntiaverunt. Quia timemus, annuntiamus vobis, fratres. Videmus alacritatem vestram ad audiendum verbum, et ad exigendum videmus vota vestra, videmus affectus vestros. Bene compluitur terra, frumenta, non spinas generet: frumentis horreum paratur, ignis spinis. Nosti quid facias de agro tuo, et nescit Deus quid faciat de servo suo? Quod pluit in agrum uberem, dulce est, et quod pluit in agrum spinosum, dulce est. Numquid pluviam accusat, qui spinas genuerit? Nonne erit pluvia illa testis in iudicio Dei, et dicet: Ego dulcis super omnes veni. Tu ergo quid proferas vide, ut quid tibi paretur attendas. Profers frumentum, horreum spera: profers spinas, ignem spera. Sed nondum venit aut tempus horrei, aut tempus ignis: modo ergo paretur, et non timebitur. In nomine Christi et qui loquimur vivimus, et quibus loquimur vivitis: numquid consilii corrigendi et mutandæ vitæ malæ in bonam non est locus, non est tempus? Nonne si vis, hodie fit? nonne si vis, modo fit? Quid empturus es ut facias? quæ symplasia quæsiturus es? ad quos Indos navigaturus? quam navim præparaturus? Ecce cum loquor, muta cor: et factum est quod tam sæpe et tandiu clamatur ut fiat, et quod æternam poenam parturit, si non fiat.

¹ Psal. lxxii, 10.